

LAUSUNTOPYYNTÖ STM068:00/2015

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (Luonnos 1.9.2016)

ISO-yhdistys ry:n hallitus/Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus kiittää lausuntopyynnöstä ja esittää seuraavat näkökohdat huomioon otettavaksi järjestämislakia edelleen muotoiltaessa:

Luonnoksen mukaan järjestämislain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia ja terveyttä. Lisäksi tulee varmistaa *yhdenvertaiset, kustannusvaikuttavat ja tuottavuudeltaan hyvät* sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut *koko maassa*. Samalla tulisi saavuttaa merkittävät taloudelliset säästöt julkisen sektorin kestävyysvajeen kattamiseksi. Lakia sovelletaan *julkisen* sosiaali- ja terveydenhuollon *järjestämiseen sekä kehittämiseen, ohjaukseen ja valvontaan*, mikä on laaja ja monimuotoinen kokonaisuus.

Maakunta on uusi järjestäjä ja jatkossa palvelulaitoksen osalta myös tuottaja sosiaali- ja terveydenhuollossa. Kahdeksalletoista maakunnalle asetetaan vaativia tavoitteita, vastuita ja odotuksia. Palvelujen samanaikainen toteuttaminen ja uuteen malliin järjesteleminen haastaa alueilla nykyisen sote-johdon ja henkilöstön asenteet, ajankäytön ja osaamisen. Riskinä on, että muutokset näyttäytyvät käytännössä epäselvyytenä, palveluhäiriöinä ja viivästyksinä eri tahoille ja viimekädessä palveluja käyttäville kansalaisille.

Muutostukea ja osaamisen vahvistamista tarvitaan, eikä vähiten sosiaalihuollon osalta. Järjestämislain mukainen maakunnallisen hallintomallin organisoiminen ja uuden sote-palveluvalikoiman toteuttaminen on vaativaa työtä. Sosiaalialan osaamiskeskusten kontekstintuntemuksesta, asiantuntijaverkostoista ja vuosien kehittämistyön kokemuksesta saadaan muutoksiin tukea, jos sitä asianmukaisesti resursoidaan ja otetaan käyttöön. Vuodelle 2017 odotettavissa oleva kolmanneksen leikkaus osaamiskeskusten perustoiminnan valtionavustuksesta on järjestämislain edellyttämän muutostuen näkökulmasta valitettava ja erittäin huonosti ajoitettu.

Historiallisen suurta muutosta on ohjattava. Ohjauksen onnistumiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon seuranta, arviointi ja kehittäminen tulisi varmistaa myös yhteistyöalueittain. Yksittäisten maakuntien tarkastelu rajaa kuvan joissakin asiayhteyksissä liian pieneksi, kun taas koko maan tarkastelu voi joissakin asiayhteyksissä hukata kontekstin erityispiirteiden huomioon ottamisen konkreettisia mahdollisuuksia.

Viidelle yhteistyöalueelle laaditaan valtuustokausittain maakuntien yhteistyösopimus. Vastaava sopimusmalli on ollut käytössä erikoissairaanhoidossa erä-alueiden toiminnan organisoinnissa nykypäiviin.

Kritiikki kohdentuu siihen, miten vahva ohjausinstrumentti sopimusmalli on, ja kuinka toimitaan, jos sopimus ei käytännössä pidä eli voidaanko miten sanktioida. Riski on, että maakuntarajat ylittävistä yhteistyöstä sovitaan ylipäättään liian löyhästi sekä koko maan tasolla maakuntien keskinäiseen yhteistyöhön organisoidutaan ja panostetaan vaihtelevasti. Yleensä ongelma eivät ole aktiivisimmat ja helpoimmin yhtenäisen näyn tavoittavat vaan ennemminkin aloitteissaan ja toiminnassaan passiivisemmat sekä keskenään herkemmin vastakkaisia näkyjä tuottavat alueet.

Yhteistyösopimus kattaa suuren joukon merkittäviä tehtäviä (16§) - ei vähäisimpinä uutta sote-toimintaa koskevan tiedon tuottamiseen, seurantaan ja arviointiin liittyviä. Yhteistyöalueen tulisi osallistua myös valtakunnallisten tavoitteiden valmisteluun (28 §) eli muodostaa yhteistyöalueen yhteinen ehdotus osaksi valtakunnallisia tavoitteita. Yhteistyösopimuksessa on sovittava muun muassa maakuntien yhteistyöstä ja työnjaosta koulutuksen, tutkimuksen ja kehittämistoiminnan toteuttamisessa. Tässä yhteydessä ei mainita toiminnan organisoinnista, rahoituksesta tai kustannusten jakautumisesta sopimista, kuten voisi olla esimerkiksi yhteistyöalueiden laajuinen sosiaali- ja terveydenhuollon osaamiskeskustoiminnan järjestäminen. Käytännössä maakuntarajat ylittävä, yhteistyöalueen laajuinen sote-tutkimus-, koulutus- ja kehittämissyhteistyö saatetaan organisoida ja resursoida liian vaihtelevasti, mikä voi heikentää toiminnan laatua ja jatkuvuuden vakautta sekä vaikeuttaa ohjausta niin alueilla kuin valtakunnallisesti. Yhteistyösopimuksen toteutumista on seurattava ja arvioitava vuosittain.

Lain mukaan yhteistyösopimuksen laatimisen hallintotehtävät hoitavat Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen maakunnat (10 §). Hallintotehtävät sinänsä ovat merkittävää valmistelua. Valmistelun tulisi perustua tietoon, olla osaavaa, neutraalia sekä asianmukaisesti resursoitua ja myös vastuumaakunnalle aiheutuvien kustannusten jaon ja vastuiden osalta selkeästi määriteltyä.

Maakuntalaissa nimetään maakuntien julkisoikeudellisia järjestämisen yhteistoimintamuotoja: yhteinen toimielin, yhteinen virka ja sopimus viranomaistehtävän hoitamisesta (46 §). Kun maakunta hoitaa vastuumaakuntana tehtävää yhden tai useamman maakunnan puolesta toimielinmallilla, on sovittava esimerkiksi perustettavan toimielimen tehtävistä, kokoonpanosta sekä kustannusten perusteista ja jakautumisesta. Olisi suotavaa, että tämänkaltaisia yhteistoimintamuotoja edellytettäisiin järjestämislaissa käytettäväksi yhteistyöalueen tehtäviä (16 §, 28 §) toteutettaessa ja yhteistyösopimusta laadittaessa sekä toiminnan toteutusta, seurantaan ja arviointia järjestettäessä. Muutoin järjestämislain uudistusvoima on selkeästi riskinä jäädä yhteistyöalueen laajuisten toiminnan näkökulmasta perusteettomasti käyttämättä. Uusi yhteistyöalue uusine sote-laajuisine tehtävineen on mahdollisuus, joka kannattaa käyttää uudistuksessa tarkoin hyväksi.

Juuri nyt on ajankohtaista ennakoita varmistaa, että eri puolilla maata maakunnissa yhteistyöalueita koskevassa suunnittelussa ja esivalmisteluissa on mukana myös yhteiskuntatieteellistä/sosiaalialan osaamista.

Uudessa järjestämislaissa maakuntien ja valtion yhteistyö- ja ohjaussuhde monimuotoistuu ja tiivistyy entisestään. Voi kysyä, tarvitaanko enää erillistä sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukuntaa (29 §): eikö neuvotteluja tule uudessa järjestämisvastuullisissa eri toimijatahojen kesken jo muutenkin runsaasti ja riittävästi, ja jäisikö tällainen neuvottelukunta käytännössä vaikutuksiltaan lähinnä informaation jakamisen areenaksi. Tarkoituksenmukaisuus tulisi ottaa huomioon ja käyttää kaikki hallinnon keventämisen mahdollisuudet hyväksi.

Kuopiossa 9.11.2016

Tuomo Meriläinen
puheenjohtaja
ISO-yhdistys ry

Anssi Savolainen
sihteeri
ISO-yhdistys ry

Tarja Kauppila
johtaja
ISO